

9) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 98:

Forslag til folketingsbeslutning om øget parlamentarisk-demokratisk kontrol med Danmarks deltagelse i NATO.

Af Albrechtsen (VS) og Thoft (SF).
(Fremsat 8/2 85).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Forsvarsministeren (Engell):

Det forslag til folketingsbeslutning, som er til behandling her i dag, er, som det også bliver anført af forslagsstillerne, identisk med et forslag, som vi drøftede for mindre end et år siden. Jeg skal derfor stort set henholde mig til mine bemærkninger ved første behandling af det oprindelige forslag den 22. marts 1984.

Det er fortsat regeringens opfattelse, at folketetinget i det udenrigspolitiske nævn har et velegnet forum for information og drøftelser af væsentlige sikkerhedspolitiske emner, som behandles på møder i NATO. Det udenrigspolitiske nævn, hvis kompetence som bekendt er fastlagt i grundloven, imødekommer netop de naturlige krav, som folketetinget har med hensyn til indseende med og rådgivning om regeringsbeslutninger af større udenrigspolitisk rækkevidde, og nævnet åbner endvidere mulighed for drøftelser af andre sager, der er af betydning for landets udenrigspolitik, på en helt fortrolig basis. Jeg ser det som et helt naturligt modstykke til den kompetence, der i henhold til grundloven tilkommer en regering i mellemfolkelige forhold.

Det er også min opfattelse, at både denne regering og tidligere regeringer har inddraget nævnet i sager vedrørende NATO på en måde, som fuldt ud svarer til hensigten med nævnet. Der eksisterer altså i dag det nødvendige instrument for parlamentarisk indseende med en regerings dispositioner på det udenrigs- og sikkerhedspolitiske område.

Der er derfor ifølge regeringen ikke behov for at inddrage folketingets forsvarsudvalg i behandlingen af sikkerhedspolitiske emner, der skal drøftes på NATO-møder. Endelig er forsvarsudvalgets virksomhed jo i højere grad rettet mod forsvarspolitiske spørgsmål og ikke de mere sikkerhedspolitiske emner.

Regeringen er tilhænger af den størst mulige åbenhed omkring sikkerhedspolitiske spørgsmål. Et eksempel herpå er inden for forsvarrets område udsendelsen af forsvarsministerens årlige redegørelse. De, der har læst redegørelserne for 1983 og 1984, vil sikkert erkende, at de indeholder detaljerede oplysninger om en række væsentlige forsvars- og sikkerhedspolitiske områder, og det er da også min hensigt at fortsætte denne linje i de kommende år. Det må imidlertid ikke glemmes, at hensynet til vor egen sikkerhed og til vore allieredes af helt forstælige grunde vil hindre udbredelsen af visse oplysninger. Det er et forhold, som alle lande må leve med. Imidlertid har vi gennem det udenrigspolitiske nævn, som jeg har været inde på, muligheden for at inddrage en snævrere parlamentarisk kreds i en meget stor del af også sådanne spørgsmål.

Jeg skal ikke her komme nærmere ind på de bemærkninger, der ledsager forslaget. Vi har enten været inde på dem under den tidligere førstebehandling, eller folketetinget har haft lejlighed til at drøfte disse spørgsmål under andre, nylige debatter herinde.

Selv om det ikke er så længe siden, at vi havde en drøftelse af FOFA, altså forsvar mod fjendens opfølgingsstyrker, vil jeg gerne endnu en gang benytte lejligheden til at slå fast, at FOFA ikke, sådan som forslagsstillerne siger, er en ny doktrin. Det er en vejledning for NATOs langtidspanlægning, og den er, som vejledninger af denne art bliver det, godkendt af NATO-ambassadørerne på ministrenes vegne. Som en vejledning er den ikke umiddelbart bindende for noget land, heller ikke Danmark. Hvert land vil suverænt bestemme om og i hvilket omfang det vil følge de omhandlede principper.

Som jeg også tidligere har gjort opmærksom på, bl.a. i forbindelse med den debat, vi havde om hele dette spørgsmål, skal det også i øvrigt ses i sammenhæng med den brede militære konceptramme for NATOs konventionelle forsvar, som vil blive forelagt for ministrene på et senere tidspunkt, formentlig sidst på året. Som jeg også før har sagt, vil regeringen til den tid vurdere, om sagen bør forelægges for nævnet.

Afsluttende skal jeg sige, at regeringen finder, at den parlamentariske kontrol med NATO-samarbejdet sker på fuldt forsvarlig måde i det udenrigspolitiske nævn og gen-

[Forsvarsministeren]

nem folketinget, og regeringen kan derfor fortsat ikke støtte det fremsatte forslag til folketingsbeslutning.

Vi vil fortsat være opmærksomme på de muligheder, der er for den størst mulige åbenhed, så meget desto mere som forsvars- og sikkerhedspolitiske spørgsmål har en langt stærkere placering i debatten i dag end for blot nogle år siden.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Blot af hensyn til debattens klarhed vil jeg gerne takke ministeren, fordi vi nu, så vidt jeg kan erindre det fra debatterne om FOFA-spørgsmålet, for første gang får helt præcist oplyst, hvad det var, der skete på det ambassadørmøde. Ministeren benytter udtrykket »godkendende«. Der er nogle, der har forsøgt at lægge slør over, hvad der egentlig skete. Desværre skete der det, som ministeren nu i dag klart har bekræftet: der skete en godkendelse.

Nu har vi et forslag under behandling, og det forslag kan så indebære, at hele det spørgsmål kan komme op igen, således at en endelig godkendelse i forbindelse med den samlede konceptramme ikke finder sted. Men jeg takker altså for, at vi nu har fået det præciseret, så den forplumring omkring dette spørgsmål, der har været i debatten, i hvert fald er bortfjernet.

Så er der spørgsmålet, om vi skal kalde det en vejledning eller en doktrin. Det har vi hver sin opfattelse af. Det synes jeg så vi skulle lade ligge i forbindelse med debatten her i dag.

Forsvarsministeren (Engell):

Nu det spørgsmål bliver bragt frem, skal jeg blot for helt at tydeliggøre det sige, at der er intet, der adskiller det, jeg sagde ved denne lejlighed, og det, jeg sagde under den tidligere debat, vi havde om dette spørgsmål. Der er tale om, at FOFA er blevet tiltrådt dernede, så den vil indgå i de videre drøftelser, og at vi altså får en samlet vurdering af det samlede rammemæssige konceptgrundlag; en sådan drøftelse vil komme på et senere tidspunkt. Det er helt i overensstemmelse med, hvad der blev sagt, da vi havde diskussionen om FOFA her i folketinget for nylig.

Det vil hr. Albrechtsen også kunne se, hvis han kigger efter i folketingets forhandlinger.

Knud Damgaard (S):

Regeringen fører generelt en politik, som mange mener i stigende grad går på recepten: enhver er sin egen lykkes smed.

Vi er klart modstandere af denne recept, når det gælder forholdet til borgerne, herunder ikke mindst de svageste i samfundet. Vi er, når det gælder adskillelsen af den lovgivende og den udøvende virksomhed, tilhængere af, at en hvilken som helst regering er sin egen lykkes smed, når det gælder om at finde nødvendig opbakning for dens udøvende virksomhed. Dette er naturligvis ikke mindst af betydning i vort land, hvor vi har måttet etablere mindretalsregeringer som det mest normale.

Vi er overbeviste om, at man med dette forslag er på vej til at udviske skellet mellem den lovgivende og den udøvende myndighed, og det har vi intet ønske om at medvirke til. Regeringen må stå til ansvar for sine handlinger, dvs. ad normale parlamentariske veje sikre sig flertal for sine afgørelser. Hvis ikke det sker, foreligger der et klart ministeransvar i de sager, det må dreje sig om.

Vi er overbeviste om, at det må være muligt at opnå kendskab til udviklingen i NATO og de praktiske forhold, som planlægges i Bruxelles. I den internationale presse kan man i de allerfleste tilfælde få kendskab til de nye ideer og forslag, før de bringes til udførelse. Det må beklages, at vi i Danmark har en alt for stærk tendens til, at oplysninger af den karakter klassificeres som fortrolige. Det giver selvsagt en meget stærk uigen-nemsigtighed for de politiske beslutningstagerne. Det burde nok ændres, og jeg håber, at ministeren på den givne foranledning vil prøve at kigge på disse forhold.

Men hvis man følger med, kan enhver parlamentarisk gruppe eller for den sags skyld ethvert medlem få mulighed for at stille de spørgsmål, som man finder nødvendige, samt tage bestik af, under hvilken form man ønsker at behandle dem. Det tror vi er det vigtigste og, når alt kommer til alt, det vigtigste i forhold til de problemer, der kan opstå i administrationen af en regeringsvirksomhed. Det gælder naturligvis også problemer knyttet til NATO.

[Knud Damgaard]

Der er et afsnit i forslaget til beslutning om det udenrigspolitiske nævn, vi mener er helt overflødig. Vi mener, at enhver regering har pligt til at lægge så vidtgående sager frem for nævnet, som man nævner i dette forslag.

Vi vil naturligvis med interesse følge udvalgsarbejdet angående denne sag for at se, om der gennem spørgsmål og besvarelser kan dannes et klarere overblik over regeringens måde at tackle disse problemer på, men vi kan ikke give tilsagn om at medvirke til forslagens gennemførelse.

Houé (KF):

Det konservative folkeparti kan nøjagtig som i 1984 ikke medvirke til fremme af de tanker og ideer, forslaget indeholder. Et lands forsvar og dets allianceforhold, de sikkerhedspolitiske spørgsmål, er af så vital betydning, at der må udvises den største varsomhed og diskretion med detaljerede oplysninger om disse forhold.

Vi har desværre set eksempler på, at forhold og oplysninger, der af folketingset er belagt med fortrolighed, er videregivet eller er sivet ud. Noget sådant ville på forsvarsmæssige områder kunne få alvorlige følger for landets forsvar og forsvarsets personel i en ufredelig situation.

Det udenrigspolitiske nævn, hvori partierne er repræsenteret i forhold til antallet af medlemmer i folketingset, er efter vores opfattelse det sted, hvor oplysninger om landets forsvars- og sikkerhedspolitik kan drøftes under iagttagelse af de ifølge grundloven herom givne kompetencer og retningslinjer. Da forslagsstillerne begge er fra partier, der har som erklæret mål at løsrive Danmark fra det vestlige forsvarssamarbejde, kan dette forhold måske forklare den mistænksomhed, der udvises i denne sag, men også udvises hele året igennem i adskillige andre sager, der har med forsvars- og sikkerhedspolitik at gøre.

Der gives af forsvarsministeren hvert år en redegørelse om vore forsvarspolitiske forhold, og de seneste års redegørelser har efter min opfattelse været så detaljerede, at yderligere åbenhed vil være betænkelig.

Jeg skal på det konservative folkepartis vegne afvise forslaget, og samtidig skal jeg, da kristeligt folkepartis ordfører er forhindret

i at være til stede i salen i dag, afvise forslaget også på kristeligt folkepartis vegne.

Thor Pedersen (V):

Som det er nævnt i beslutningsforslaget, er der tale om en genfremstættelse, og det skal ikke være nogen hemmelighed, at venstre ikke har ændret opfattelse siden sidst. Det er fortsat venstres opfattelse, at det udenrigspolitiske nævn på en aldeles udmærket måde tilgodeser folketingsets indseende med og rådgivning af regeringen i større udenrigspolitiske spørgsmål. Den nuværende regering har også vedrørende NATO inddraget nævnet på en for venstre fuldt forsvarlig og acceptabel måde.

Venstre finder således ikke, at der er behov for yderligere parlamentarisk indseende med regeringens beslutninger om udenrigs- og sikkerhedspolitik, og vi deler det synspunkt, at hensynet til nationens sikkerhed og til vore allierede naturligt må begrænse visse oplysninger, men her er udenrigspolitisk nævn et passende forum for sådanne følsomme spørgsmål.

Venstre finder ikke grundlag for at inddrage folketingsets forsvarsudvalg ud over, hvad tilfældet er i dag, og vi skal således afvise forslaget.

Thoft (SF):

Ved behandlingen i foråret fremhævede forsvarsministeren, at der slet ikke var behov for dette forslag, for der var skam fuld demokratisk kontrol med Danmarks ageren i NATO, og det gentog ministeren også for et øjeblik siden. Men desværre er det jo sådan, at man skal tage oplysninger fra forsvarsministeren ikke bare med et gran salt, men med en hel skibsladning salt. Vi gav i foråret en lang række eksempler på, hvorledes folketingset ikke var blevet inddraget i vigtige forsvarsbeslutninger, heller ikke udenrigspolitisk nævn. Hver uge, når ministerens svar indløber på forsvarsudvalgets mange spørgsmål – og det sker med usvigelig sikkerhed fredag eftermiddag kl. 17.30, hvor de fleste medlemmer har måttet tage hjem for at kunne være lidt sammen med familien inden weekendens møder, og på et tidspunkt, hvor den tidligere ansatte i den konservative pressetjeneste udmærket ved at der ikke er en journalist tilbage i huset – er der eksempler, som bør træk-

[Thoft]

kes frem, på, at folketinget ikke bliver inddraget i væsentlige beslutninger.

Jeg skal omtale en række eksempler fra sidste fredag. Det viser sig nu, at USA siden 1971 har holdt nationale flådeøvelser i Østersøen i farvandet øst for Bornholm. Når forsvarsministeren og de borgerlige politikere her fra folketingets talerstol har sagt, at det eneste problem, der var med skabelsen af en atomvåbenfri zone i Norden, var de sovjetiske atomvåben i Østersøen, har de derfor talt forkert, for der er altså også amerikanske atomvåben i Østersøen – forsvarsministeren uden tvivl imod bedre vidende. Hvorledes det ligger for de øvrige borgerlige politikere, kan jeg ikke sige, men jeg går ud fra, at forsvarsministeren har været vidende om det.

Det næste eksempel fra sidste fredags besvarelser, som jeg vil nævne, er den permanente tilstedeværelse af udenlandske soldater her i landet. Vi har nu fået oplyst, at der i 1983 var et antal udenlandske soldater, som overnattede i Danmark, på 300.000 manddøgn. heraf skyldtes de 150.000, oplyste ministeren, efterårets NATO-øvelse i månederne september-oktober. Tilbage er der altså i 10 måneder 150.000 manddøgn; det giver tilstedeværelse af 500 mand fra vores allierede de hver eneste dag, jul, påske, pinse, lørdag og søndag medregnet.

Det er en permanent tilstedeværelse, som er en grov krænkelse af de løfter, vi fik om ikke at få udstationeret udenlandsk mandskab i fredstid. Vi har det rent faktisk, og på den baggrund kan det da heller ikke undre, at Information for nogle år siden kunne oplyse, at USAs forsvarsministerium havde 31 personer på lønningslisten med fast station i Karup. Det besynderlige var, at daværende forsvarsminister Poul Søgaard benægtede det.

At der er fast stationeret udenlandsk personel på f.eks. flyvestation Karup, viser også en gennemgang af lokalbladene. De lokale avisers oplysninger om, hvem der gifter sig i dette område, viser, at det er tyskere og amerikanere i et ganske stort tal. Så længe har de altså opholdt sig her i landet, at de har nået at blive forelskede og altså også at blive gift.

Det tredje eksempel, jeg vil give fra ministerens fredagsoplysninger, er, at 300.000, nej 3.000 – hellere overdrive end være kedelig, selvfølgelig, men det var kun 3.000 – marineinfanterister fra Royal Marines hemmeligt

havde deltaget i en flådemanoevre, igen i farvandet øst for Bornholm, og hvad de skulle foretage sig dér, mangler vi en forklaring på.

Når vi nu ved, hvor meget alarm forsvaret gør af ganske tilsvarende sovjetiske øvelser i det vestlige farvand, var der så ikke grund til at vise tilbageholdenhed? Men alle disse beslutninger, som jeg har nævnt, er blevet taget, uden at forsvarsudvalget, uden at det udenrigspolitiske nævn og uden at folketinget er blevet informeret, og derved er befolkningen naturligvis heller ikke informeret. Jeg har valgt netop disse eksempler, fordi deres hemmeligholdelse ikke kan skyldes, at russerne ikke ved det i forvejen. Altså sker hemmeligholdelsen for at hæmme eller forhindre den demokratiske debat på et reelt grundlag om, hvad der egentlig er vores reelle involvering i NATOs militære opbygning.

Ministeren henviser til den årlige redegørelse. Ja men det er meget typisk for den årlige redegørelse, at der deri ikke står en lyd, som man ikke har kunnet læse i årets aviser som resultat af de spørgsmål, forsvarsudvalget har stillet, og som resultat af dagspressens kulegravning. Der er jo intet nyt i ministerens årlige redegørelse; det er en udmærket opsummering og en udmærket huskeliste, men det er kun en huskeliste, for hvis vi ellers har et ordentligt kliparkiv og følger dagspressen, har vi kunnet læse hver eneste oplysning i dagspressen. Altså heller ikke ad den vej får vi nogen oplysninger. Der er derfor behov for en demokratisering.

Bilgrav-Nielsen (RV):

Da forslaget sidst var til behandling, gav det radikale venstres ordfører i sagen, hr. Stinus, en udførlig redegørelse for vores holdning til denne sag. Jeg skal tillade mig at henvise hertil og fremhæve, at hr. Stinus' indlæg klart gav udtryk for, at der er behov for øget indseende og øget parlamentarisk kontrol med, hvad medlemskabet af NATO indebærer. Hvordan vi kan nå dette mål, er vi parate til at drøfte i udvalget.

Brusvang (CD):

På centrum-demokraternes vegne skal jeg meddele, at jeg er ganske enig i de synspunkter, som forsvarsministeren netop har fremført vedrørende det af VS og SF fremsatte forslag om øget parlamentarisk-demokratisk

[Brusvang]

kontrol med Danmarks deltagelse i NATO, og at CD som følge heraf ikke kan medvirke til gennemførelsen. Det sammenspil, som finder sted imellem regeringen og det udenrigspolitiske nævn, fungerer udmærket, og den kontrol, der er dér, er absolut tilstrækkelig.

I bemærkningerne fremfører man oven i købet det synspunkt, at det ville være ønskværdigt at få en kontrolmekanisme svarende til den ordning, man har med markedsudvalget. Det må jeg på det stærkeste tage afstand fra, idet jeg erindrer om, at det altid har været CDs opfattelse, at den ganske unikke magtposition, man har givet markedsudvalget, i virkeligheden er for vidtgående, og at den i mange tilfælde er ensbetydende med, at EF-samarbejdet og deltagelsen i EF-samarbejdet er blevet for kompliceret, en forsinkende procedure og lidt for bureaukratisk. Vi ønsker i hvert tilfælde ikke en sådan ordning indført på andre områder.

Ove Jensen (FP):

Fremskridtspartiet mener, at forslaget er overflødigt og unødvendigt, og afviser det derfor.

Albrechtsen (VS):

Denne debat er en deprimerende oplevelse, og den bekræfter efter min opfattelse desværre det indtryk, som jeg også tror mange må have dannet sig, nemlig at viljen til at sikre den parlamentariske kontrol med sikkerhedspolitikken ikke alene er for ringe, men faktisk også er svindende i denne sag.

Da dette forslag var til behandling første gang, i foråret 1984, var der en klart tilkendegivet holdning fra socialdemokratiet og de radikale om, at den parlamentariske kontrol med sikkerhedspolitikken er overordentlig vigtig. Jeg skal blot tillade mig kort at citere, hvad hr. Søgaard dengang sagde, Folketings-tidende 1983-84, 2. samling, sp. 2786:

»Socialdemokratiet er enig med forslagsstillerne i, at vi i princippet må have den størst mulige åbenhed og den bedst mulige parlamentariske kontrol med beslutninger i forbindelse med vores deltagelse i NATO-samarbejdet.«

Det var jo kloge og rigtige ord, og hr. Søgaard fremhævede derpå i slutningen af samme tale netop det udenrigspolitiske nævns

rolle. Det radikale venstre fulgte i og for sig samme linje, endda i en yderligere udstrækning, og fremhævede også behovet for en styrkelse af det udenrigspolitiske nævns stilling.

Vi andre så naturligvis allerhelst en ordning på linje med den, der gælder for markedsudvalget. Men vi har også til hver en tid erklæret os villige til at diskutere, hvordan det ønske, der var fremført fra anden side, om en reel styrkelse af nævnets muligheder for at føre kontrol, kunne føres ud i livet.

Problemet er først og fremmest, at der er et forfærdeligt hemmelighedskræmmeri i det udenrigspolitiske nævns behandling af sagerne, og jeg er ganske enig med hr. Knud Damgaard i, at man klassificerer alt for meget. Men det er vel også det eneste punkt, hvor vi i dag kan sige at der er nået et fremskridt, idet jeg fornemmer, at der er et flertal for det synspunkt, at vi må have nedbragt antallet af klassificeringer.

Når vi ikke i foråret nåede at få udmøntet dette her i en konkret beslutning, skyldes det jo bl.a. at man i beretningen over forslaget fra et flertals side tilkendegav, at man endnu ikke var klar til at tage stilling til, hvordan forbedringen af kontrollen skulle ske. Der var bl.a. nogle spørgsmål, som ikke var blevet besvaret. Det er den ene årsag til, at vi genfremsætter dette forslag.

Den anden grund til, at vi genfremsætter dette forslag, er den udvikling, der er sket med den parlamentariske kontrol siden den gang. Vi må desværre konstatere, at det er gået skridt for skridt tilbage. Efter det, der skete i foråret, nemlig ambassadørernes godkendelse af FOFA-doktrinen, uden at sagen havde været forelagt det udenrigspolitiske nævn, skulle man ikke have forestillet sig, at noget sådant kunne være tilfældet. Vi var endda flere, der gennem forskellige spørgsmål til forsvarsministeren havde forsøgt at gøre forsvarsministeren opmærksom på, at der var et ønske om at få behandlet netop disse spørgsmål i nævnet, inden der skete en godkendelse i NATO.

Men hvad skete der? Vi kan i dagspressen læse, at der sker en godkendelse af FOFA – vejledningen kalder ministeren det, vi kalder det doktrinen, men det er ikke det afgørende; det afgørende er, at godkendelsen skete uden om nævnet.

[Albrechtsen]

Så er det, man stiller sig selv det spørgsmål: mener flertallet det i virkeligheden alvorligt, når man taler om, at man mener, den parlamentariske kontrol er vigtig? For når det kommer til realiteterne, så svigter den.

Vi har på det seneste set, at udenrigsministeren har gjort forsøg på at fastlægge Danmarks politik i stjernekrigsspørgsmålet. Det skete også, uden at man havde rådført sig med nævnet. Man forsøgte at fastlægge en hverken-eller- eller både-ja-og-nej-politik. Indholdet i det spørgsmål kommer vi til at drøfte i en forespørgsel, men jeg vil ikke undlade at nævne, at udenrigsministeren altså her var godt på vej til at gøre et forsøg på at fastlægge den danske politik på det område, uden at vi forinden havde haft lejlighed til at drøfte det i nævnet. Nu bliver det sikret; bl.a. har statsministeren i et svar til mig nævnt, at det er hans opfattelse, at der skal være god tid til at få en analyse af og en debat om stjernekrigsspørgsmålet. Det er jeg meget glad for at statsministeren nu har sagt. Men den måde, det foregik på, da udenrigsministeren spillede ud, er også et eksempel på, at det står slet til i realiteternes verden med den parlamentariske kontrol.

Så vil jeg kun i denne forbindelse nævne den foragt, regeringen udviste over for nævnet, da regeringen trodsede nævnets råd sidste år i november om at undlade at stemme til FN-resolutionen om nej til førstegangsb brug af atomvåben.

Jeg vil til slut vende mig specielt til hr. Knud Damgaards indlæg, for jeg synes, der var tale om ikke alene et skuffende indlæg, men også om, at socialdemokratiet dels i form af det indlæg, hr. Knud Damgaard kom med, dels i form af andre signaler, der er kommet på det seneste, er slået ind på en meget betænkelig kurs, når det gælder den parlamentariske kontrol, og dér tænker jeg især på inddragelsen og brugen af 11 mands udvalget, dette private foretagende, som socialdemokratiet har sammen med regeringspartierne angående forsvarsforlig osv.

Jeg vil gerne henvise til, hvad hr. Stinus sagde i debatten sidste år om det spørgsmål. Han sagde, at det er naturligt og forståeligt, at mange af disse spørgsmål diskuteres i det såkaldte 11 mands udvalg bestående af repræsentanter for forsvarsforligets partier, men dette udvalg er ikke og kan aldrig blive et organ, der fører parlamentarisk kontrol

med Danmarks forsvarspolitik. Det er jeg meget enig i, men hvad sker der så? Når der kommer en meget alvorlig sag til vores kundskab gennem dagspressen, den sag, som blev offentliggjort i Politiken i går om neutronbombeplanerne, reagerer socialdemokratiet ved at henvende sig netop til 11 mands udvalget. Jeg henvendte mig til formanden for det udenrigspolitiske nævn, fordi jeg mente, at en sådan sag skal behandles i det udenrigspolitiske nævn inden mødet i NATO, hvor forsvarsministeren skal tage stilling til disse planer, og det bliver den forhåbentlig også. Men socialdemokratiets reaktionsmønster i denne sag er betænkeligt, fordi det netop er en sag, der ikke kan kontrolleres af dette 11 mands udvalg på en rimelig og betryggende måde, men så sandelig skal ligge i nævnet.

Dette sammenholdt med hr. Knud Damgaards tale og den samlede linje giver mig altså anledning til at sige, at det er en betænkelig kurs, man her er slået ind på, og forhåbentlig en sag, socialdemokratiet vil genoverveje nøje.

Hr. Knud Damgaard havde nogle betragtninger om, at man ville udviske skellet mellem den lovgivende magt og regeringsmagten. Jeg vil sige det på en helt anden måde: jeg mener, at den ordening, der er på det sikkerhedspolitiske område i forholdet mellem regering og parlament, er en ordening, som i virkeligheden stammer fra enevældens tid. Det er de sidste rester af den endevældige regeringsmagt, vi her skal have brudt ned. De er jo brudt ned, når vi ser på markedspolitikken, for dér er jo en helt anden ordening, men det har jo tilsyneladende ikke givet hr. Knud Damgaard eller socialdemokratiet anfægtelser, selv om også det er et udenrigspolitisk område. Dér tog man fat og fik nedbrudt nogle af de gamle, enevældige privilegier, regeringen havde. Det er da mærkeligt, at vi så skal høre et helt andet synspunkt på forholdet mellem regering og parlament, når vi går ind på det endnu væsentligere spørgsmål om selve befolkningens fremtidige eksistens.

Forsvarsministeren (Engell):

Jeg skal ikke gøre meget for at forlænge debatten, jeg vil blot sige, at jeg har opfattet de indlæg, der har været, i og for sig fra alle

[Forsvarsministeren]

partierne, som et ønske om den størst mulige åbenhed med hensyn til sikkerheds- og forsvarspolitiske anliggender. Det er et ønske, som jeg helt kan dele, og som jeg i virkeligheden også mener at man lever op til her i landet i langt højere grad end så mange andre steder både i Øst og i Vest.

Hr. Thoft fremstiller den årlige redegørelse som en samling oplysninger, man har kunnet se mere eller mindre på anden vis. Det er da rigtigt, men vi taler her om en samling af oplysninger, dokumentation, tal, statistikker, oversigter osv., som giver læseren, hvad enten det er et folketingsmedlem, eller det er andre, et særdeles godt indblik i, hvordan dansk forsvar er struktureret, hvordan vi løser opgaverne, og hvilke ressourcer der er til rådighed.

Jeg er meget enig med hr. Knud Damgaard med hensyn til den respekt, som kom til udtryk over for adskillelsen mellem den lovgivende og den udøvende magt. Nu kommer hr. Albrechtsen igen ind på enevælde; det gjorde han også sidst. Nu er enevælden jo, som hr. Albrechtsen formentlig også er opmærksom på, for længst blevet ophævet, og sandheden er den, hr. Albrechtsen, at der ikke her i landet kan føres en anden sikkerheds- og udenrigspolitik end den, der er et flertal for her i folketinget. Det gælder også på det forsvarspolitiske område.

Hr. Albrechtsen nævner det 11 mands udvalg, der er nedsat af kredsen af partier bag det nuværende forsvarsforlig. Det kendetegnende ved dette 11 mands udvalg er jo netop, at det er sammensat af partier, der repræsenterer et flertal her i folketinget, og som vedkender sig et ansvar og en forpligtelse i forhold til det danske forsvar.

Til hr. Thoft skal jeg blot sige, at de forskellige ting, han bragte frem, jo i virkeligheden bekræfter den åbenhed, som jeg har været inde på. At aviserne ikke skriver nok om hr. Thofts spørgsmål og de besvarelser, jeg giver, har jo hverken jeg eller hr. Thoft nogen indflydelse på.

I øvrigt var en række af de ting, som hr. Thoft drog frem, bøjninger af de besvarelser, jeg har givet, som bliver bragt ind i en sammenhæng, der ikke er rimelig, men det kan i øvrigt ikke overraske. Det er jo sådan – hvilket heller ikke er nogen hemmelighed for dette ting – at SF og VS forsøger at fremstille de partier, der går ind for dansk NATO-

medlemskab, og som ønsker, at vi har et forsvar her i landet, som en samling våbenraslende koldkrigere, og når dagligdagens faktiske kendsgerninger ikke passer til det billede, man gerne vil opbygge, hiver man selv en række ting frem og bruger tingene på en måde, som måske nok kan overbevise nogle mennesker her i landet, men bestemt ikke det store flertal.

Som sagt: jeg er meget enig i synspunktet om den størst mulige åbenhed. Det er også noget, vi er meget opmærksomme på, når det gælder klassifikation af papirer, der udarbejdes. Hverken jeg eller forsvaret ønsker en højere klassifikationsgrad for materialer af den ene eller den anden art end højst nødvendigt. Det gælder også, fordi man, i det øjeblik man ikke respekterer klassifikationsregler, men misbruger systemet og bare stempler alt hemmeligt, i virkeligheden devaluerer dette system.

Vi beskæftiger os jo immervæk ofte med militære og sikkerhedsmæssige anliggender, hvor der nu engang må være visse grænser. Jeg er godt klar over, at hr. Albrechtsen og hr. Thoft synes, at der overhovedet ikke burde være nogen grænser, og at man, hver eneste gang der er ting, man ikke kan få så detaljeret, som man gerne vil, bliver ført bag lyset, at det er hemmelighedskræmmeri, osv. Man må respektere, at det nu engang er sådan, og i øvrigt vil jeg henvise til den forpligtelse, regeringen har til at rådføre sig med det udenrigspolitiske nævn, når vi taler om vitale anliggender.

(Kort bemærkning).

Thoft (SF):

Jeg skal ikke forlænge debatten yderligere, men ministeren kan jo tirre mig så meget, at jeg er nødt til at tage til genmæle.

Når vi i 1985 får oplysninger om en række fænomener, som begyndte i 1971, nemlig de nationale amerikanske øvelser i Østersøen i farvandet øst for Bornholm, er der så tale om åbenhed? Når ministeren gentagne gange her på talerstolen overlegent har sagt: er der problemer med den atomvåbenfrie zone, er det Sovjetunionen, for den eneste, der har atomvåben i vores område, er Sovjetunionen, og når ministeren har vidst, at USA siden 1971 har holdt nationale flådeøvelser i Østersøområdet inklusive store hangarskibe, så

[Thoft]

vildfører ministeren ikke bare folketinget, men da også befolkningen.

I 1984 fik vi offentliggjort forstærkningsaftalen, men den var da indgået i 1976. Kan man kalde det stor åbenhed, når man får offentliggjort aftalerne 8 år efter, at de er indgået? På det tidspunkt kunne vi i øvrigt læse om dem i amerikanske kongrespapirer, og sådan er det jo altid med de oplysninger, vi får på det danske forsvarsområde: kender vi ikke svarene på forhånd, svarer ministeren bare, at det er hemmeligstempleet, men kender vi dem på forhånd, er ministeren selvfølgelig nødt til at besvare dem, og så får vi også ministerens stempel på, at de oplysninger, vi i forvejen havde, altså var gode nok. Men det er jo problemet, og det kan man da ikke kalde størst mulig åbenhed.

Albrechtsen (VS):

Når jeg tager ordet i anden runde, er det kun for at gøre et par enkelte bemærkninger til det, ministeren sagde. Ministeren sagde, at der ikke kan føres en anden politik end den, flertallet her i folketinget vil. Det er en diskutabel påstand, al den stund regeringen rent faktisk havde held til at overleve at føre en anden politik end den, flertallet ønskede i spørgsmålet om afstemningen i FNs generalforsamling. Vel, ministeren kan sige, at det skyldes flertallets svaghed, og at regeringen ikke havde overlevet det, hvis flertallet ikke havde villet det. Men ministeren kan i hvert fald ikke sige, at man førte den samme politik, som flertallet ønskede.

Så er der det andet spørgsmål, nemlig at der træffes beslutninger, som flertallet først får besked om bagefter, når det er for sent, og så bliver det jo et lidt akademisk spørgsmål, om det nu var flertallets ønske eller ej, for så er det jo en kendsgerning, der foreligger. Det skete i forbindelse med COB-aftalerne i sin tid, det skete i forbindelse med beslutningen om at indkøbe atomraketterne, og det skete i forbindelse med FOFA-beslutningen i efteråret, som jeg har været inde på. I disse tilfælde må man sige, at flertallet ikke har været hørt, når regeringen træffer sine beslutninger. Og derfor er det vel også for stærkt, når ministeren hævder, at man fører en politik, som er i overensstemmelse med flertallet. Det ved man jo rent faktisk ikke, i det øjeblik man gør det, og det, vi kræver, er

jo netop, at man sikrer sig dette på forhånd. Og det er det, man ikke gør. Det synes jeg var nødvendigt at komme med en bemærkning til.

Jeg havde håbet, at hr. Knud Damgård havde reageret, og det bekymrer mig endnu mere, må jeg sige, at hr. Knud Damgaard ikke reagerer på de bemærkninger, jeg fremkom med om 11 mands udvalget. Hvis vi endelig skal tale forfatningsmæssigt – hr. Knud Damgaard var jo inde på det forfatningsmæssige med hensyn til forholdet mellem magterne – kunne jeg godt tænke mig at rejse det spørgsmål, hvor dette 11 mands udvalg egentlig er placeret i forfatningen, og hvordan det kan være, at den parlamentariske kontrol skal føres igennem et udvalg, som er en rent privat forening, som ingen plads har i grundloven. Man kunne godt rejse det spørgsmål f.eks., hvilke regler der er for dette udvalgs arbejde for så vidt angår klassificerede oplysninger og den slags ting. Man kunne rejse en lang række relevante spørgsmål, og de bør også rejses i den kommende tid, hvis man vil til at bruge dette udvalg og give det en placering, som dette udvalg aldrig har været tiltænkt i nogen forfatning, al den stund det aldrig har været nævnt i nogen forfatning. Det spørgsmål kunne jeg godt tænke mig at få belyst, når hr. Knud Damgaard nu vil til at tale forfatningsmæssige forhold; jeg synes absolut ikke, at hr. Knud Damgaards tavshed er beroligende.

Ministeren rejser det spørgsmål, om man kan kalde ham en våbenraslende koldkriger. Jeg ved ikke, om ministeren inderst inde føler sig som en våbenraslende koldkriger, men meget af hans adfærd kunne godt efterlade det indtryk, men den betragtning vil jeg overlade til ministeren selv.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til forsvarsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, be-

[Fjerde næstformand]

tragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

10) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 101:

Forslag til folketingsbeslutning om ikke-førstebrug af atomvåben.

Af Albrechtsen (VS) og Riishøj (SF) m.fl.
(Fremsat 12/2 85).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Forsvarsministeren (Engell):

I bemærkningerne til forslaget citerer forslagsstillerne mig for under den debat om det samme emne, som vi havde for et år siden, at have sagt, at regeringen til enhver tid vil arbejde for, at antallet af atomvåben begrænses mest muligt, og at brug af disse våben aldrig bliver aktuel.

Det er en korrekt gengivelse, og det er fortsat regeringens holdning på dette område. Der er altså ikke uenighed til stede om, hvad vi ønsker at opnå, men måske nok om, hvorledes dette kan opnås.

I bemærkningerne til forslaget citerer man McGeorge Bundy, George F. Kennan, Robert S. McNamara og Gerald Smith endnu en gang som fortalere for opgivelse af førstebrug af atomvåben, og endnu en gang undlader man at tilføje, at de fire forfattere i den artikel, der refereres til, og som hed »Kernevåben og Atlantpagten«, konkluderer, at en opgivelse af førstebrugspolitikken gør det nødvendigt at styrke alliancens konventionelle styrker.

Når forslagsstillerne så flittigt gør brug af disse udmærkede sikkerhedspolitiske eksperter konklusion, ville det unægtelig også være passende at medtage deres præmisser, og af dem fremgår det jo klart, at førstebrugsoptionen ikke kan opgives fra den ene dag til den anden, at der vil være tale om en langsigtet proces henimod opnåelsen af en mere ligelig konventionel balance.

Det er grunden til, at man ikke skal forvente øjeblikkelige resultater, hverken igennem ensidigt afkald på førstebrugsoptionen eller ved hurtigt afsluttede internationale af-

taler. Men selv om regeringen er så absolut positiv over for det endemål, vi diskuterer, må det ikke glemmes, at spørgsmålet berører meget principielle sikkerhedsaspekter, som er vitale for vores allierede. Det kan altså ikke være rigtigt og, tror jeg, heller ikke i overensstemmelse med dette tings flertal, at vi kommer med forslag, som ikke er analyseret i dybden, og som ikke er gennemdrøftet. I modsat fald ville vi risikere at skade vores egne sikkerhedsinteresser og på forhånd forringe chancerne for et positivt og konstruktivt resultat. En sådan vurdering er på ingen måde i modstrid med regeringens principelle holdning, hvorefter vi ser det som vores opgave at virke for, at NATOs forsvar gøres mindre afhængigt af atomvåben.

I og med, at folketinget nu har nedsat et ad hoc-udvalg vedrørende dansk sikkerhedspolitik, finder regeringen det rimeligt at lade denne debat fortsætte i udvalget, hvor man på basis af den rapport, der blev udarbejdet af Dyvigudvalget, alligevel vil gå disse problemer igennem. Spørgsmålet om førstebrugsoption vil i udvalget kunne indgå i en bredere sammenhæng, hvori jeg formoder må indgå bl.a. NATO-strategi og også den konventionelle styrkebalance. Derigennem vil de realistiske muligheder, som Danmark måtte have for at påvirke udviklingen i den af os ønskede retning, bedst kunne bedømmes.

Når Danmark i det konkrete eksempel, som blev nævnt i bemærkningerne til forslaget, i FN stemte imod et resolutionsforslag om nej til førstebrug af atomvåben, skal dette ikke ses som nogen særlig sympati fra regeringens side for atomvåben og slet ikke for eventuel førstebrug. Regeringens stilling til forslaget var derimod udtryk for en realistisk vurdering af forslagets implikationer for NATOs gældende strategi og dets manglende udsigt til at blive vedtaget af de vestlige atommagter, hvilket forslagsstillerne var vidende om. Der var altså tale om det, som vi betegner som et deklaratisk forslag, og det er ikke dansk politik at stemme for ensidigt fremsatte demonstrationsforslag. Men det er jo den diskussion, som blev ført, og der var, så vidt jeg husker, også her i tinget en forespørgselsdebat om denne sag.

Regeringen ser det som sit mål at medvirke til, at der tilvejebringes en mere stabil Øst-Vest-situation på det militære område,